

Вітренко Юрій Миколайович – кандидат економічних наук, доцент, Заслужений економіст України, завідувач відділу економіки вищої освіти Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України.

01014 м. Київ, вул. Бастіонна, буд. 9, кім 812. youvit@ukr.net

тел. (044) 286-63-68

основні наукові інтереси – дослідження проблем економічних відносин у сфері вищої освіти.

ВИМІРЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ І КОМУНАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТІВ СУЧАСНОЇ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

***Анотація.** У статті стверджується, що діюча практика вимірювання результатів економічної діяльності ЗВО України базується на теоретичних засадах радянської планової економіки, згідно якої ЗВО відносяться до так званої «невиробничої сфери», не беруть участь у виробництві суспільного продукту і національного доходу, і, таким чином, лише «утримуються» за рахунок видатків державного або місцевих бюджетів. У той же час, у сучасній ринковій економіці ЗВО виступають повноправними її суб'єктами, які здійснюють декілька видів економічної діяльності, результати якої (товари і послуги) мають відповідні обсяги як у кількісному, так і у вартісному вимірах, і включаються до ВВП. У цьому зв'язку об'єктивно виникає необхідність розроблення і впровадження нової збалансованої системи показників результатів економічної діяльності ЗВО, які відповідали б вимогам сучасної ринкової економіки, і на основі аналізу яких можна було б приймати обґрунтовані рішення щодо поліпшення ефективності діяльності ЗВО. На концептуальних засадах СНР 2008, положень відповідних міжнародних та національних економічних і соціальних класифікаторів сформульовано визначення «послуга у сфері вищої освіти як результат економічної діяльності» та «послуга щодо наукового дослідження та експериментального розроблення як результат економічної діяльності». Запропоновано методологічні підходи до розроблення збалансованої системи показників результатів економічної діяльності ЗВО.*

***Ключові слова.** ЗВО як суб'єкт сучасної ринкової економіки, послуга у сфері вищої освіти як результат економічної діяльності, послуга щодо наукового дослідження та експериментального розроблення як результат економічної діяльності, збалансована система показників економічної діяльності ЗВО.*

MEASURING THE RESULTS OF ECONOMIC ACTIVITY OF THE STATE AND MUNICIPAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE AS ACTORS OF THE MODERN MARKET ECONOMY

***Abstract.** The current practice of measuring the results of economic activity of the HEIs of Ukraine is based on the theoretical principles of the Soviet planned economy, according to which the HEIs belong to the so-called «non-productive sphere», do not participate in the production of the social product and national income, and thus they are funded only with the expenditures of the state or local budgets. At the same time, in a modern market economy, the HEIs are the fully legitimate actors that are engaged in several types of economic activity. The results of economic activity (goods and services) have the corresponding volumes in both quantitatively and value*

terms, and are included in GDP. Based on the National Education Accounts of Ukraine, the author has calculated and provided the volumes of higher education services as the result of the main type of HEIs economic activity in Ukraine during 2010-2015. It is concluded that the methodology of national education accounts does not allow to formulate economic information for measuring the main ending result of the HEIs economic activity - specific services in the field of higher education for the entire normative period of studying in the context of the corresponding degree of higher education (bachelor, master, doctor of philosophy / doctor of arts) and specific specialities. So, there is a need to develop and implement a new Balanced system of indicators of the HEIs economic activity results that would meet the requirements of a modern market economy and based on the analysis of which it would be possible to make underpin decisions to improve of the HEIs efficiency. The definitions of «higher education service as a result of an economic activity» and «scientific research and experimental development service as a result of an economic activity» have formulated on the conceptual basis of the SNA 2008 and the statements of the relevant international and national economic and social classifications. The methodological approaches to development of the Balanced system of indicators of the of the HEIs economic activity results and examples of the names of quantitative, cost and estimated indicators of the main and secondary types of economic activity are offered.

Key words. *Higher education institution as the actor of a modern market economy, higher education service as a result of an economic activity, scientific research and experimental development service as a result of an economic activity, Balanced system of indicators of the HEIs economic activity results.*

Табл. 3; Літ. 20

JEL classification: I 21, I 23, I 29, H 52.

Україна понад 10 років офіційно має статус країни з ринковою економікою (з 2006 року). В Угоді про асоціацію між Україною та ЄС зазначено, що ЄС «...визнає європейські прагнення України і вітає її європейський вибір, у тому числі її зобов'язання розбудувати ... ринкову економіку...». Сторони також визнали, «... що принципи вільної ринкової економіки становлять основу для їх відносин...» [1]. У цьому зв'язку, на наше переконання, є підстави стверджувати, що усі суб'єкти економічної діяльності України (у тому числі і заклади вищої освіти – далі ЗВО) зобов'язані здійснювати вимірювання і аналіз результатів своєї економічної діяльності відповідно до вимог сучасної ринкової економіки.

Актуальність вимірювання результатів економічної діяльності державних і комунальних ЗВО України обумовлюється і, більше того, посилюється положеннями нового Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо запровадження середньострокового бюджетного планування», прийнятого Верховною Радою України у грудні 2018 року, яким

встановлено нову норму, що «Результативні показники бюджетної програми використовуються для оцінки ефективності бюджетної програми за напрямками використання бюджетних коштів і включають кількісні та якісні показники, які визначають результат виконання бюджетної програми, характеризують хід її реалізації, ступінь досягнення цілей державної політики у відповідній сфері діяльності, формування та/або реалізацію якої забезпечує головний розпорядник бюджетних коштів, досягнення мети бюджетної програми, виконання завдань бюджетної програми, висвітлюють обсяг і якість надання публічних послуг.

Перелік результативних показників щодо кожної бюджетної програми розробляється головними розпорядниками бюджетних коштів згідно з нормативно-правовим актом Міністерства фінансів України.

Результативні показники бюджетної програми мають підтверджуватися офіційною державною статистичною, фінансовою та іншою звітністю, даними бухгалтерського, статистичного та внутрішньогосподарського (управлінського) обліку...». (частина I, п.11) [2].

На наше переконання, наведені вище положення зазначеного Закону безальтернативно вимагають розроблення обґрунтованої системи результативних показників як бюджетних програм, що затверджується в установленому порядку для ЗВО, перш за все, таких як «Підготовка кадрів закладами вищої освіти III-IV рівнів акредитації» та «Дослідження, наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами та державним замовленням, підготовка наукових кадрів...», так і за видами економічної діяльності, які здійснюють ЗВО, з виділенням для цього бюджетних коштів.

Про те, що діюча система результативних показників далека від вимог ринкової економіки та вимог нового Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо запровадження середньострокового бюджетного планування», може переконливо свідчити той факт, що в інформації МОН про мету, завдання та результативні показники бюджетних

програм МОН на 2018 рік у розділі «Продукт» відсутні показники виконання державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою у розрізі ступенів та спеціальностей – головного економічного показника виконання місії ЗВО [3]. Не можна, на наш погляд, обмежуватись показником «середні витрати на навчання одного студента(приведений контингент)» у розділі «ефективності», оскільки в ринковій економіці потрібно вимірювати вартість конкретного продукту – у нашому випадку вартість кожної конкретної послуги у сфері вищої освіти. Саме порівняння фактичної вартості, наприклад, «Послуги у сфері вищої освіти університетського рівня першого ступеня» у галузі знань «Освіта» за спеціальністю «Освітні педагогічні науки» між відповідними ЗВО може стати основою вимірювання ефективності використання коштів державного бюджету на зазначену мету.

В сучасних ринкових умовах ЗВО, незалежно від форм власності, виступають суб'єктами, які одночасно здійснюють значну кількість видів економічної діяльності і виробляють продукти (товари і послуги) на значні обсяги, як у кількісному, так і у вартісному вимірах. Так, зокрема, Національний технічний університет України «Київський політехнічний університет імені Ігоря Сікорського» задекларував у Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій (далі – ЄДРПО) одночасне здійснення 60 видів економічної діяльності, зазначивши основним видом за кодом КВЕД 85.42 – Вища освіта [4]. Загальний обсяг фінансування усіх видів діяльності у 2018 році згідно затверджених кошторисів склав понад 1,4 млрд. грн. [5]. Київський національний університет імені Тараса Шевченка зазначив 21 вид економічної діяльності із загальним обсягом фінансування понад 1,5 млрд. грн. [6]; Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана – відповідно 55 видів економічної діяльності та понад 0,3 млрд. грн. [7]; Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна – 6 видів економічної діяльності та 715 млн. грн. [8]; Національний університет «Львівська політехніка» - 18 видів економічної діяльності та відповідно 825 млн. грн. [9].

У цілому в Україні лише вартість послуг вищої освіти як результату економічної діяльності усіх ЗВО України основного виду за кодом КВЕД 85.42 – Вища освіта характеризується наступними показниками:

Таблиця 1

Обсяги послуг у сфері вищої освіти як результат основного виду економічної діяльності ЗВО України у 2010-2015 роках

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015 до 2010 у %
<i>млрд. грн. у % до:</i>	39,2	41,3	44,8	45,5	42,1	48,7	24
Усіх товарів і послуг (у країні)	1,5	1,3	1,3	1,3	1,2	1,0	- 0,5
ВВП	3,5	3,0	3,0	3,0	2,7	2,5	- 1,0

Джерело: Національні рахунки освіти України у 2015 році: Статистичний бюлетень/ Державна служба статистики України .— С.88 (розраховано автором).

Як свідчать наведені дані, вартість обсягів послуг вищої освіти, як результатів основного виду економічної діяльності ЗВО України, склала у 2010 році 39,2 млрд. грн., або 1,5 % вартості усіх товарів і послуг, вироблених в Україні та 3,5 % ВВП України. У 2015 році вартість обсягів послуг у сфері вищої освіти склала 48,7 млрд. грн., або на 24 % більше ніж у 2010 році. Проте у загальній вартості усіх товарів і послуг питома вага обсягів послуг у сфері вищої освіти зменшилась на 0,5 відсоткових пунктів (з 1,5 % до 1 %), а у обсязі ВВП зменшення склало 1,0 відсотковий пункт (з 3,5 % до 2,5 %). Це найбільш узагальнені офіційні дані, які слід, на наш погляд, відносити до основних показників результатів економічної діяльності у сфері вищої освіти.

Джерелом наведеної вище інформації щодо виробництва і надання послуг вищої освіти України є офіційні дані національних рахунків освіти України, які розраховуються Державною службою статистики України відповідно до Методологічних положень щодо складання допоміжних (сателітних) рахунків освіти України, затверджених наказом від 15.02.2010 р. № 57. Проте слід зазначити, що сформовані вони на основі показників бюджетної статистики щодо річних витрат на вищу освіту за освітніми рівнями Міжнародної стандартної класифікації освіти (МСКО) 5-6 рівнів у розрізі фінансуючих організацій та провайдерів послуг. Безумовно, на державному рівні зазначена статистична інформація щодо розпорядників коштів (джерела фінансування),

розподіл коштів за провайдерами, напрямками використання коштів, середніх витрат на навчання одного студента, важливе для аналізу функціонування системи вищої освіти України у цілому та для порівняльного аналізу цієї системи з аналогічними системами інших країн. Разом із тим, діюча система, як зазначалось вище, не дозволяє сформувати економічну інформацію перш за все для вимірювання головного кінцевого результату економічної діяльності відповідного ЗВО – конкретної послуги у сфері вищої освіти за весь період навчання у розрізі відповідного ступеня (бакалавр, магістр, доктор філософії/доктор мистецтва) та конкретної спеціальності.

Слід торкнутися ще однієї важливої складової діяльності сучасних ЗВО – їх рейтингування. На наше переконання, рейтингування ЗВО слід розглядати як один із інституціональних засобів унормування економічної конкуренції ЗВО за одержання переваг (вигод) від реалізації вироблених ними продуктів (товарів і послуг), перш за все на ринках послуг у сфері вищої освіти, як основного виду їх економічної діяльності за кодом КВЕД 85.42 Вища освіта, та на ринках послуг щодо наукового досліджування та експериментального розробляння за кодом КВЕД 72 Наукові дослідження і розробки. Більше того, ми вважаємо, що метою конкуренції між ЗВО є: на підставі доказових вимірювань досягнень ЗВО визначення їх місця у конкурентній боротьбі за можливість претендувати на одержання певних економічних переваг (вигод).

Вважаємо за доцільне у цьому зв'язку розглянути і питання фінансової автономії державних і комунальних ЗВО України, яке набуває все більшої ваги. Юридичний власник ЗВО (держава чи органи місцевого самоврядування) можуть розширити економічному власнику ЗВО (трудоному колективу) межі фінансової автономії лише тоді, коли буде впевнений, що трудовий колектив ЗВО, як економічний власник, буде періодично інформувати юридичного власника про ефективне використання своїх місій, та про ефективне використання при цьому наданих йому активів, оскільки юридичний власник (держава та органи місцевого самоврядування), у свою чергу, теж повинен відповідати за ефективне використання зазначених активів перед народом,

зокрема виборцями. Отже, об'єктивно впливає необхідність мати відповідну достовірну систему показників, які б свідчили про ефективне використання економічним власником ЗВО (трудовим колективом) наданих йому активів.

Проте, як не дивно, до цього часу навіть єдиний розроблений у відповідності до міжнародних стандартів рейтинг «Топ – 200 Україна», на наш погляд, практично не містить показників результатів економічної діяльності ЗВО. Для прикладу: Рейтинг Таймс–Томсон Рейтерс передбачає такі вимірювання: оцінка якості освіти випускників роботодавцями (тобто, якість послуг у сфері вищої освіти); розмір прибутку від науково-дослідної діяльності в перерахунку на одного наукового працівника; розмір прибутку університету на одного співробітника [10].

Відповідні статистичні дані за другорядними видами економічної діяльності, які здійснюють ЗВО, перш за все за видами економічної діяльності секції М «Послуги професійні, наукові та технічні», шляхом складання допоміжних (сателітних) рахунків України на даний час не розраховуються і не формуються, що теж не дозволяє здійснити відповідну оцінку результативності цих видів економічної діяльності.

Процеси розбудови в Україні сучасної ринкової економіки, постійне зростання обсягів послуг у сфері вищої освіти у вартісному вимірі, розширення видів економічної діяльності, які здійснюють ЗВО України, природно викликають певну увагу дослідників до питань адекватного вимірювання результатів усіх видів економічної діяльності ЗВО як суб'єктів сучасної ринкової економіки, аналізу ефективності використання трудових, матеріально-технічних та фінансових ресурсів, які використовують ЗВО. Так, у ґрунтовній монографії «Економічні та соціальні аспекти ефективного розвитку вищої школи» [11] привертається увага науковців і фахівців до того, що відповідно до загальноприйнятої у міжнародній статистиці Системи національних рахунків (СНР) базові показники економічної діяльності – валовий внутрішній продукт (ВВП) та валова додана вартість (ВДВ) – визначаються за видами економічної діяльності, і серед них є окремий вид – «Освіта» [11 с.17]. У монографії

справедливо визначається, що основним результатом економічної діяльності ЗВО виступає освітній продукт. Проте запропоноване тлумачення освітнього продукту, його обґрунтування суттєво відрізняється від тлумачення, яке викладено у Системі національних рахунків 2008, та розуміння складових освітнього продукту (послуга у сфері вищої освіти), яке викладене у діючих відповідних міжнародних статистичних класифікаціях. Це ж стосується і визначення наукового продукту, як результату наукових досліджень та розробок [11 с.18-27]. На нашу думку, невідповідність між тлумаченнями освітнього продукту (послуга у сфері вищої освіти) та наукового продукту (послуга щодо наукового дослідження та експериментального розроблення), позбавило дослідників можливості запропонувати систему показників вимірювання результатів економічної діяльності ЗВО України, які б задовольняли вимоги сучасної ринкової економіки [11 с.98-120].

Ігнорування концептуальних засад і положень СНР 2008, відповідних міжнародних стандартних класифікацій українськими дослідниками І. П. Мойсеєнко та О. С. Гринькевич (зокрема, відсутність авторських трактувань результатів конкретних видів економічної діяльності, які здійснюють ЗВО, авторські формулювання основного і допоміжних видів) теж привели, на наш погляд, авторів до занадто узагальнених рекомендацій, які не можуть використовуватись у практиці вимірювання результатів економічної діяльності ЗВО [12].

Безумовно, розгляд вимірювання результатів економічної діяльності суб'єктів сучасної ринкової економіки, неможливий без розгляду концептуальних засад та положень Збалансованої системи показників (Balanced Scorecard), (далі – ЗСП). Як стверджували автори ЗСП Роберт Каплан та Дейвід Нортон, «...Протиріччя між непереборною силою, направленою на створення широких конкурентних можливостей, і неповоротливою моделлю фінансової бухгалтерської звітності слугувало причиною створення дещо синтезованого явища: збалансованої системи показників ефективності» [13]. На їх думку ЗСП «...забезпечує менеджмент універсальним механізмом, який інтерпретує

світогляд і стратегію компанії через набір взаємопов'язаних показників» [13 с.28].

Проте, як зазначив Пол Р. Нівен у передмові книги «Збалансована система показників для державних і неприбуткових організацій», керівники таких організацій неохоче сприймали систему показників, запропоновану Робертом С. Капланом та Дайвідом П. Нортеном перш за все на тій підставі, що бажання оцінювати їх діяльність як суб'єктів економічної діяльності «...може привести до відхилення від істинного курсу організації, орієнтованої в першу чергу на виконання своєї місії...»[14]. Таке розуміння спонукало його до спроби змінити ці та подібні їм погляди, довести, що ЗСП може однаково успішно використовуватись і в державних неприбуткових (некомерційних) організаціях. Більше того, автор стверджує, що «Немає причин вважати, що некомерційні організації, розв'язуючи практично ті ж завдання, не зможуть отримати таку ж, якщо не більшу, користь від використання збалансованої системи показників». Важливо при цьому привернути увагу до того, що Пол Р. Німен у своїй роботі на підставі даних Внутрішньої податкової служби США, до сектору неприбуткових організацій відносить і освітні заклади[14 с.30]. Разом із тим слід зазначити, що безпосередньо систему показників результатів економічної діяльності у сфері вищої освіти автор не розглядав.

На наше переконання, наведене вище дає достатньо підстав сформулювати проблему наступним чином: діюча система вимірювання результатів економічної діяльності ЗВО України не відповідає концептуальним засадам сучасної ринкової економіки. Основними ознаками невідповідності є:

- відсутність нормативно-правового визначення «послуга у сфері вищої освіти» та «послуга щодо наукового досліджування та експериментального розроблення»;

- діюча система бухгалтерського обліку у державних і комунальних ЗВО України не передбачає можливості сформувати належну інформацію щодо виробництва послуг у сфері вищої освіти як результатів основного виду економічної діяльності за кожним ступенем вищої освіти та за кожною

спеціальністю та по кожному задекларованому другорядному виду економічної діяльності;

- відсутність збалансованої системи показників, яка б надавала можливість здійснювати аналіз ефективності використання трудових, матеріально-технічних та фінансових ресурсів, оцінювати економічні досягнення ЗВО у конкуренції за можливість претендувати на одержання певних економічних переваг (вигод).

Враховуючи постійно зростаючий вплив результатів діяльності ЗВО на соціальний і економічний розвиток країни, вважаємо, що сформульована вище проблема має достатньо підстав бути віднесеною до числа актуальних.

У цьому зв'язку мету нашої статті ми вбачаємо у викладенні нашого бачення створення системи вимірювання результатів економічної діяльності ЗВО України як суб'єктів сучасної ринкової економіки. Ми переконані, що впровадження такої системи в практику економічної діяльності ЗВО України дозволить їм значно підвищити рівень аналізу ефективності використання трудових, матеріально-технічних та фінансових ресурсів, стати основою для розроблення обґрунтованих стратегій їх розвитку для більш ефективного виконання своєї місії. Враховуючи відомі обмеження, які встановлені для журнальних статей, ми у нашому дослідженні викладемо лише основні підходи до ЗСП, які, на нашу думку, повинні стати його основою.

В сучасній економічній теорії і практиці стандартним набором рекомендацій по розрахунку показників вимірювання результатів економічної діяльності виступає Система національних рахунків 2008 (далі – СНР 2008) (System of national accounts 2008). Зазначені рекомендації сформульовані у формі системи концепцій, визначень, класифікацій і правил ведення рахунків, які складають узгоджений на міжнародному рівні (Європейська комісія, Міжнародний валютний фонд, Організація економічного співробітництва і розвитку, Організація Об'єднаних Націй, Світовий Банк) стандарт розрахунку такого показника як валовий внутрішній продукт (ВВП) - найбільш часто використовуваний індикатор результатів економічної діяльності. СНР 2008

призначена для економічного аналізу, прийняття рішень та розроблення економічної політики незалежно від галузевої структури або рівня економічного розвитку країни, а її основні концепції і визначення засновані на економічній теорії і принципах, які мають універсальний характер, і не залежать від конкретних економічних умов, в яких вони використовуються. Класифікації і правила ведення рахунків є універсальними, і їх можна застосовувати як на рівні окремих економічних суб'єктів, або, (як вони визначені у СНР 2008), інституціональних одиниць, так і груп таких одиниць (інституціональних секторів) [15].

Як встановлено у СНР 2008, у центрі цієї системи – «вимірювання виробництва товарів і послуг», при цьому підкреслюється, що вимірюється не сам процес виробництва, а його результат: «усі вироблені товари і послуги повинні бути такими, щоб їх можна було продати на ринку або, принаймні, щоб одна одиниця могла надати їх іншій одиниці за плату або безоплатно [15 гл.1 п.1.6]. У СНР 2008 у межі сфери виробництва включається усе виробництво товарів і послуг, фактично призначених для реалізації на ринку шляхом продажу за гроші, або обміну по бартеру. Сфера виробництва також включає усі товари і послуги, які надаються безоплатно органами державного управління або НКОДГ (некомерційними організаціями, які обслуговують домашні господарства) окремим домашнім господарством або суспільству в цілому» [15 гл.1 п.1.40]. Наведене нами уточнення, що у сучасній ринковій економіці вимірюються перш за все результати закінченого виробництва товарів і послуг (результати економічної діяльності), вважаємо дуже важливим для формування відповідних висновків та пропозицій, оскільки, на наш погляд, в освіті, як виді економічної діяльності, до цього часу основна увага зосереджується на процесі виробництва послуг у сфері освіти та вимірюванні саме процесу виробництва, а не на вимірюванні результатів та ефективності послуг у сфері освіти, як кінцевого результату економічної діяльності.

Питанням вимірювання результатів економічної діяльності у сфері вищої освіти у СНР 2008 приділена значна увага з наведенням конкретних прикладів.

Так, зокрема, у гл.6 Рахунок виробництва у розділі В Концепція виробництва наведено достатньо обґрунтоване концептуальне визначення послуг освіти як результатів виробничої діяльності ЗВО, що вносить зміни в інтелектуальний стан окремих осіб. У гл.4. Інституціональні одиниці і сектори та гл. 23 Некомерційні організації при характеристиці некомерційних організацій викладені положення, згідно яких заклади освіти мають усі підстави для віднесення їх до таких організацій (НКО), які мають право одержувати дохід (прибуток) від своєї виробничої діяльності без права розподілу доходу (прибутку) між працівниками НКО. У гл. 29 Сателітні рахунки і інші розширення викладена можливість складання сателітного (допоміжного) рахунку в освіті, який передбачає відповідну деталізацію виробництва послуг освіти, груп виробників, ефективність процесу виробництва і розподілу ресурсів.

З вересня 2014 року у Європейському Союзі реалізується Європейська система регіональних рахунків 2010 (ESA 2010), яка концептуально узгоджена з СНР. Певні відмінності ESA 2010 не торкаються безпосередньо положень економічної діяльності у сфері освіти, що дає нам підстави взяти за методологічну основу концептуальні положення СНР 2008.

У СНР 2008 та ESA 2010 ЗВО розглядаються як невід'ємна складова загальної сукупності усіх інституціональних одиниць країни, які здійснюють виробництво послуг у сфері вищої освіти (основний вид економічної діяльності), товарів і послуг другорядних видів економічної діяльності (у тому числі послуг щодо наукового дослідження і експериментального розроблення), що включаються до ВВП країни.

Головною класифікацією видів економічної діяльності, на основі якої побудовані інші статистичні економічні класифікації, виступає Міжнародна стандартна класифікація усіх видів економічної діяльності (МСОК), четвертий переглянутий варіант (International Standard Industrial Classification of All Economic Activities (ISIC) rev.4). Основна мета цієї класифікації полягає у тому, щоб надати в розпорядження статистиків набір критеріїв видів економічної

діяльності, який може бути використаний при зборі і наданні статистичних даних, класифікованих по видах такої діяльності. [16] У Європі відповідно до ISIC rev.4 діє Статистична класифікація видів діяльності Європейського співтовариства, версія 2 (Statistical classification of economic activities in the European Community (NACE rev.2)).

В Україні національна класифікація видів економічної діяльності (КВЕД) створена на основі NACE rev.2. Основні призначення КВЕД – визначити та кодувати основні та другорядні види економічної діяльності. Використання КВЕД передбачає дотримання методологічних правил, структури класифікації та визначення меж між позиціями, тощо. КВЕД згармонізовано з ISIC rev.4 та NACE rev.2.

За ієрархією системи кодування КВЕД на найвищому рівні (секція) складається із 21 видів, серед яких окрема позиція відведена секції Р - Освіта, розділ 85 «Освіта». У свою чергу, розділ 85 «Освіта» складається із 6 груп (з яких визначена окремо група 85.4 «Вища освіта» у складі 2-х окремих класів: 85.41 «Професійно-технічна освіта на рівні вищого професійно-технічного навчального закладу»; 85.42 «Вища освіта»).

В організації вимірювання економічної діяльності конкретних інституціональних одиниць одне із важливих місць займає визначення основного виду – це вид діяльності, «...на який припадає найбільший внесок у додану вартість ...»[17]. ЗВО при поданні відповідних документів до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (ЄДРПО) вказують, як правило, основним видом економічної діяльності за кодом КВЕД 85.42 «Вища освіта». Виходячи із наведеного вище положення стосовно основного виду об'єктивно виникає необхідність мінімум раз на рік розраховувати конкретне значення його внеску у загальному обсязі валової доданої вартості (далі - ВДВ) ЗВО.

Як зазначалось вище на прикладі ряду університетів України, сучасні ЗВО здійснюють значну кількість другорядних видів економічної діяльності – «... будь-які інші (крім основного) види економічної діяльності суб'єкта

виробництва товарів або надання послуг» [17 п.1.40]. Ми пропонуємо для вимірювання результатів економічної діяльності ЗВО за другорядними видами взяти наступні:

- Розділ 72. Наукові дослідження та розробки секції М «Професійна, наукова та технічна діяльність»

- Розділ 58 Видавнича діяльність секції J «Інформація та телекомунікації»

- Група 55.1 «Діяльність готелів і подібних засобів тимчасового розміщення» розділу 55 «Тимчасове розміщення» секції I «Тимчасове розміщення і організація харчування».

- Група 88.9 «Надання іншої соціальної допомоги без забезпечення проживання» розділу 88 «Надання соціальної допомоги без забезпечення проживання» секції Q «Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги»

- Інші другорядні види економічної діяльності за КВЕД, які здійснюють ЗВО України відповідно до зазначених видів при реєстрації у ЄДРПО – загальною сумою внеску у загальний обсяг ВДВ.

Проте на рівні кожного окремого ЗВО і показники «Випуск», і показники ВДВ мають формуватися по кожному зареєстрованому в ЄДРПО виду економічної діяльності згідно КВЕД.

Відповідно до положень класифікацій ISIC rev.4, NACE rev.2., КВЕД розроблені і затверджені наступні стандартні класифікації товарів і послуг: Класифікатор основних продуктів (КОП) (Central Product Classification (CPC) Version 2.1); державний класифікатор продукції та послуг, (ДКПП ДК 016:2010). Як і у КВЕД, ДКПП на найвищому ієрархічному рівні складається із 21 секції, серед яких окрема позиція відведена секції «Р», розділ 85 «Послуги у сфері освіти», до якого входять 6 груп, у тому числі група 85.4 «Послуги у сфері вищої освіти». Зазначена група поділяється на 2 класи: 85.41 – «Послуги у сфері післяшкільної освіти неуніверситетського рівня» та 85.42 «Послуги у сфері вищої освіти університетського рівня» з подальшим поділом на категорії та підкатегорії. Саме віднесені до класу 85.42 «послуги у сфері вищої освіти

університетського рівня» характеризують результати економічної діяльності основного виду економічної діяльності ЗВО України.

Вимірювання результатів економічної діяльності ЗВО другорядних видів ми пропонуємо здійснювати на основі наступних класифікацій продуктів:

- Розділ 72 «Послуги щодо наукового дослідження та експериментального розробляння» секції М «Послуги професійні, наукові та технічні»;

- Розділ 58 «Послуги видавничі» секції J «Послуги телекомунікаційні та інформаційні»;

- Група 55.1 «Послуги готелів і подібних засобів тимчасового розміщення» розділу 55 «Послуги щодо тимчасового розміщення» секції I «Послуги щодо тимчасового розміщення та забезпечення харчування».

- Клас 88.99 «Послуги щодо соціальної допомоги без забезпечення проживання, інші, н.в.і.у.», група 88.9 «Послуги щодо соціальної допомоги без забезпечення проживання, інші», розділ 88 «Послуги щодо соціальної допомоги без забезпечення проживання», секція Q «Послуги у сфері охорони здоров'я та соціальної допомоги» (соціальні стипендії за класифікацією бюджетних видатків)

- Інші товари і послуги за ДКПП, які виробляються і надаються ЗВО України відповідно до зазначених видів при реєстрації у ЄДРПО – загальною сумою внеску у загальний обсяг виробленою ВДВ.

Загальна система вимірювання результатів економічної діяльності ЗВО може бути представлена наступним чином:

Таблиця 2.

Загальна система вимірювання результатів економічної діяльності ЗВО

Код ДКПП	Продукти (товари і послуги), як результат економічної діяльності закладів вищої освіти
----------	--

Основний вид економічної діяльності ЗВО	
85.42	Послуги у сфері вищої освіти університетського рівня
Другорядні види економічної діяльності ЗВО	
72	Послуги щодо наукового дослідження та експериментального розроблення секції М «Послуги професійні, наукові та технічні»
58	Послуги видавничі секції J «Послуги телекомунікаційні та інформаційні»
55.1	Послуги готелів і подібних засобів тимчасового розміщення розділу 55 «Послуги щодо тимчасового розміщення» секції I «Послуги щодо тимчасового розміщення та забезпечення харчування».
88.99	Послуги щодо соціальної допомоги без забезпечення проживання, інші, н.в.і.у., група 88.9 «Послуги щодо соціальної допомоги без забезпечення проживання, інші», розділ 88 «Послуги щодо соціальної допомоги без забезпечення проживання», секція Q «Послуги у сфері охорони здоров'я та соціальної допомоги» (соціальні стипендії за класифікацією бюджетних видатків)
	<i>Інші товари і послуги за ДКПП, які виробляються і надаються ЗВО України відповідно до зазначених видів при реєстрації у ЄДРПО.</i>

Деталізація послуг у сфері вищої освіти університетського рівня (код 85.42) як основного виду економічної діяльності, на наше переконання, повинно здійснюватись відповідно до Міжнародної стандартної класифікації освіти (International Standard Classification of Education. ISCED 2011 / UNESCO (МСКО)) [18], Національної рамки кваліфікацій (НРК) та Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, які затверджуються Постановами Кабінетом Міністрів України. У таблиці 2 наведено приклад деталізації послуг у сфері вищої освіти університетського рівня з урахуванням положень МСКО, НРК та Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти:

Таблиця 3.

Перелік послуг у сфері вищої освіти університетського рівня

Код за ДКПП	Найменування послуги вищої	Назва спеціальності відповідно до Переліку галузей знань та спеціальностей
--------------------	-----------------------------------	---

	освіти	за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF	
		Код галузі	Код спеціальності
85.42	Послуги у сфері вищої освіти університетського рівня		
85.42.01	Послуги у сфері вищої освіти університетського рівня галузі знань «Освіта»	01 «Освіта»	
85.42.01.011	Послуга у сфері вищої освіти університетського рівня галузі знань «Освіта», за спеціальністю «Освітні, педагогічні науки»		011 «Освітні, педагогічні науки»
85.42.01.012	Послуга у сфері вищої освіти університетського рівня галузі знань «Освіта», за спеціальністю «Дошкільна освіта»		012 «Дошкільна освіта»
...
85.42.29.292	Послуга у сфері вищої освіти університетського рівня галузі знань «Міжнародні відносини», за спеціальністю «Міжнародні економічні відносини»		292 «Міжнародні економічні відносини»
85.42.29.293	Послуга у сфері вищої освіти університетського рівня галузі знань «Міжнародні відносини», за спеціальністю «Міжнародне право»		293 «Міжнародне право»

Джерело[19]: Повний перелік найменувань викладений у Монографії «Економічні відносини у системі вищої освіти: модернізація в умовах інноваційної економіки».

Як зазначалось вище, у центрі СНР 2008 «...вимірювання виробництва товарів і послуг» [15 гл.1 п.1.4]. На наше переконання, це безальтернативно обумовлює необхідність формування визначень товарів і послуг, як результатів економічної діяльності. У главі «Рахунки виробництва, п. 6.17 та п. 6.18, наведено наступне визначення послуги, та його обґрунтування «Послуга є результатом виробничої діяльності, яка змінює стан споживчих одиниць або сприяє обміну продуктами або фінансовими активами...».

Послуги, які викликають зміни стану одиниць, є випуском, що виробляється на замовлення, і зазвичай викликаючи зміни у стані споживаючих одиниць у результаті діяльності виробників у відповідності до попиту споживачів. Послуги, які викликають зміни у стані одиниць не є окремими об'єктами, у відношенні яких можуть бути встановлені права власності. Вони не можуть надаватись з відривом від виробництва. До того часу, коли їх виробництво завершено, вони повинні бути уже надані споживачам. Зміни у стані, заради

яких споживачі послуг звертаються до виробників, можуть приймати багато різних форм, наведених нижче:

а) зміни у стані споживчих товарів: виробники працюють безпосередньо з товарами, які належать споживачам, здійснюють їх транспортування, чистку, ремонт або інші види їх трансформації;

в) зміни у фізичному стані окремих осіб: виробник перевозить окремі особи, надає їм місце проживання, забезпечує їх терапевтичним чи хірургічним лікуванням, поліпшує їх зовнішній вигляд;

с) зміни в інтелектуальному стані окремих осіб: виробник надає освіту, інформацію, консультації, розваги або аналогічні послуги, які передбачають особистий безпосередній контракт»

На наше переконання, наведене визначення та його обґрунтування дає вичерпні положення, у межах яких ми можемо сформулювати визначення послуг у сфері вищої освіти, як результатів економічної діяльності ЗВО, що характеризують основний вид їх економічної діяльності. Крім того, зазначене визначення має бути методологічною основою і для визначення результатів економічної діяльності багатьох другорядних видів ЗВО, (у тому числі послуги щодо наукового дослідження та експериментального розроблення).

Необхідність формування визначення послуг у сфері вищої освіти обумовлюється тим фактом, що до цього часу воно просто відсутнє у відповідних нормативно-правових актах. Так, у Законі України «Про освіту» прийнятому 5 вересня 2017 року № 2145-VIII, розділ I, Загальні положення, у статті 1 Основні терміни та їх визначення, у п.18 є визначення освітньої послуги взагалі: «...освітня послуга - комплекс визначених законодавством, освітньою програмою та/або договором дій суб'єкта освітньої діяльності, що мають визначену вартість та спрямовані на досягнення здобувачем освіти очікуваних результатів навчання». Навіть поверхнєве порівняння наведених визначень дає підстави стверджувати що визначення Закону України «Про освіту» не відповідає концептуальним засадам сучасної ринкової економіки.

У цьому зв'язку ми пропонуємо внести до відповідних нормативно-правових актів наступне визначення, сформульоване на концептуальних засадах СНР 2008: «послуга у сфері вищої освіти як результат економічної діяльності – це освітня діяльність офіційно зареєстрованих інституціональних одиниць, що вносить зміни в інтелектуальний стан окремої особи, виробляється на замовлення відповідно до державних стандартів вищої освіти та можливих додаткових вимог, сформульованих замовником у документі щодо виконання замовлення (договір, угода, контракт), і яка має вартісний вираз».

На наше переконання, саме таке визначення послуги у сфері вищої освіти дозволить вибудувати систему показників, які стануть основою для вимірювання та аналізу результатів економічної діяльності за кодом КВЕД 85.42 Вища освіта, кодом ДКПП 85.42 Послуги у сфері вищої освіти університетського рівня.

Безпосередньо система показників вимірювання результатів економічної діяльності за кодом ДКПП 85.42 Послуги у сфері вищої освіти університетського рівня має складатись, на нашу думку, із 4-х підсистем:

- кількісні показники;
- вартісні показники;
- розрахункові показники;
- показники якості послуг у сфері вищої університетської освіти.

Підсистема кількісних показників повинна вимірювати кількість осіб, які отримали послуги у сфері вищої університетської освіти у розрізі ступенів (бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор мистецтва), галузей знань, спеціальностей, джерел фінансування (за рахунок усіх джерел фінансування; за рахунок видатків державного бюджету; за рахунок видатків місцевих бюджетів; коштів юридичних осіб; коштів фізичних осіб).

Окремо повинно вимірюватись кількість іноземних осіб, які отримали послуги у сфері вищої освіти університетського рівня у розрізі ступеней, галузей знань та спеціальностей.

Статистичною інформаційною базою зазначеної інформації є дані статистичної форми 2-3 нк «Звіт вищого навчального закладу на початок 20.../20... навчального року, затверджений наказом Держстату України 30.11.2012 р. № 500, зокрема, Розділ I, «Розподіл студентів за спеціальностями (напрямами підготовки на 1 жовтня 20... року, графи 14,15,16,17.). Підсистема надасть можливість оцінювати виконання ЗВО місії вищої освіти шляхом аналізу показників результатів економічної діяльності основного виду – 85.42 Послуги у сфері вищої освіти університетського рівня.

Наведемо декілька прикладів кількісних показників результатів економічної діяльності ЗВО України за кодом КВЕД 85.42 Вища освіта – основний вид економічної діяльності та за кодом ДКПП 85.42 Послуги у сфері вищої освіти університетського рівня:

- Кількість осіб, які отримали послуги у сфері вищої університетської освіти першого ступеня і здобули ступінь бакалавра у 20... році з присвоєнням відповідної кваліфікації галузі знань «Освіта» за спеціальністю «Освітні педагогічні науки» за рахунок усіх джерел фінансування; осіб;

...

- Кількість осіб, які отримали послуги у сфері вищої університетської освіти другого ступеня і здобули ступінь магістра у 20... році з присвоєнням відповідної кваліфікації галузі знань «Природничі науки» за спеціальністю «Прикладна фізика та наноматеріали» за рахунок видатків державного бюджету; осіб;

...

- Кількість осіб, які отримали послуги у сфері вищої університетської освіти третього ступеня і здобули ступінь доктора філософії/доктора мистецтв з присвоєнням відповідної кваліфікації галузі знань «Інформаційні технології» за спеціальністю «Системний аналіз» за рахунок видатків місцевих бюджетів; осіб;

...

Підсистема вартісних показників повинна перш за все надавати можливість вимірювати обсяги реалізованих послуг у сфері вищої освіти університетського рівня у розрізі ступенів (бакалавр, магістр, доктор філософії/доктор мистецтв), галузей знань та спеціальностей, джерел фінансування, і на їх основі розраховувати собівартість та вартість послуг у тих же розрізах. Крім того, до складу вартісних показників слід включити і обсяги валової доданої вартості (ВДВ), виробленої ЗВО у тих же розрізах.

Статистичною інформацією для формування вартісних показників можуть бути дані бухгалтерського обліку, інформація про результативні показники бюджетних програм.

Приклади вартісних показників:

- Обсяги реалізації послуг у сфері вищої університетської освіти першого (другого, третього) ступеня бакалавра (магістр, доктор філософії/доктор мистецтв) протягом нормативного (повного) терміну навчання (20.../20... навчальних років) за рахунок усіх джерел фінансування (з них за рахунок видатків державного бюджету, місцевих бюджетів, коштів юридичних осіб; коштів фізичних осіб) тис. грн.;

у тому числі за назвами галузей послуг:

...

з них за назвами спеціальностей послуг:

...

Зазначений показник характеризуватиме вартісний вимір обсягу реалізації послуг у сфері вищої освіти, як кінцевого результату економічної діяльності ЗВО за кодом ДКПП 85.42 «Послуги у сфері вищої освіти університетського рівня» та стане основою для розрахунку вартості кожної назви послуги у сфері вищої освіти – одного із найвагомішого показника результатів економічної діяльності ЗВО в умовах ринкової економіки.

- Обсяги валової доданої вартості, виробленої при наданні послуг у сфері вищої університетської освіти першого (другого, третього) ступеня бакалавр, (магістр, доктор філософії/доктор мистецтв) протягом нормативного (повного)

терміну навчання (20.../20... навчальні роки) за рахунок усіх джерел фінансування (з них за рахунок видатків державного бюджету, місцевих бюджетів, коштів юридичних осіб; коштів фізичних осіб) тис. грн.;

у тому числі за назвами послуг:

...

з них за спеціальностями:

...

Запропонований показник надасть змогу вимірювати обсяги виробленої ЗВО валової доданої вартості, як найбільш узагальненого показника економічної діяльності конкретного ЗВО. Методологія розрахунку цього показника встановлена Держслужбою статистики України.

Підсистема розрахункових показників є основою для аналізу ефективності економічної діяльності ЗВО щодо виробництва послуг у сфері вищої університетської освіти за кодом ДКПП 85.42. Так, зокрема, слід назвати такі показники:

- Вартість однієї послуги у сфері вищої університетської освіти першого (другого, третього) ступеня бакалавра (магістра, доктора філософії/доктора мистецтв) за весь нормативний (повний) термін навчання (20.../20... навчальні роки) за рахунок усіх джерел фінансування (з них за рахунок видатків державного бюджету; місцевих бюджетів; коштів юридичних осіб; коштів фізичних осіб) тис. грн.:

у тому числі за назвами послуг:

...

з них за назвами спеціальностей:

...

Цей показник надасть змогу порівняти вартість конкретної послуги між ЗВО і стати основним для розробки заходів щодо підвищення ефективності використання коштів.

- Питома вага кількості осіб, які отримали послуги у сфері вищої університетської освіти першого (другого, третього) ступеня бакалавра

(магістра, доктора філософії/доктора мистецтв) за весь нормативний (повний) термін навчання (20.../20... навчальні роки) з присвоєнням відповідної кваліфікації у ЗВО (назва ЗВО) у загальній кількості осіб, які отримали такі ж послуги в Україні, ЦОВВ, адміністративній одиниці за рахунок усіх джерел фінансування (з них за рахунок видатків державного бюджету; місцевих бюджетів; коштів юридичних осіб; коштів фізичних осіб) %.

у тому числі за назвами послуг:

...

з них за назвами спеціальностей:

...

Зазначений показник дозволяє визначити конкретне місце ЗВО у виконанні своєї місії - підготовка фахівців університетського рівня – у конкретному році у відповідних розрізах.

Підсистема показників якості послуг у сфері вищої університетської освіти повинна надати інформацію для вимірювання якості результатів економічної діяльності ЗВО. У Паризькому Комюніке міністри освіти Європи зазначили що «...у 2018-2020 р.р. Тематичні експертні групи фокусуватимуться на трьох ключових зобов'язаннях., серед яких встановлено: «забезпечення якості у відповідності із Стандартами та рекомендаціями щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти»». При цьому слід привернути увагу до того, що у Комюніке передбачено «... розвиток Бази даних результатів зовнішнього забезпечення якості...».

Конкретними показниками якості послуг у сфері вищої університетської освіти можуть бути;

- Кількість осіб, які отримали послуги у сфері вищої університетської освіти першого (другого, третього) ступеня і здобули ступінь бакалавра (магістра, доктора філософії/доктора мистецтв) за весь нормативний (повний) термін навчання (20.../20... навчальні роки) з присвоєнням відповідної кваліфікації за рахунок усіх джерел фінансування (з них за рахунок видатків державного

бюджету; місцевих бюджетів; коштів юридичних осіб; коштів фізичних осіб) у відсотках до кількості осіб, які були прийняті на початок навчання»; %.

у тому числі за назвами послуг:

...

з них за назвами спеціальностей:

...

- Питома вага працевлаштованих випускників денної форми навчання протягом 6 місяців після здобуття вищої університетської освіти ступеня бакалавра (магістра, доктора філософії/доктора мистецтв) у 20... році у загальній кількості випускників денної форми навчання за рахунок усіх джерел фінансування (з них за рахунок видатків державного бюджету; місцевих бюджетів; коштів юридичних осіб; коштів фізичних осіб), %.

у тому числі за назвами послуг:

...

з них за назвами спеціальностей:

...

Серед другорядних видів економічної діяльності ЗВО, результати яких слід вимірювати в обов'язковому порядку, ми вважаємо послуги за кодом ДКПП 72 «Послуги щодо наукового дослідження та експериментального розроблення секції М «Послуги професійні, наукові та технічні». Враховуючи те, що діюча нормативно-правова база не містить сформульованого визначення зазначеної послуги, ми на підставі наведених вище концептуальних засад СНР 2008, КВЕД, ДКПП, визначень Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» пропонуємо наступне: «послуга щодо наукового дослідження та експериментального розроблення як результати економічної діяльності - це науковий або науково-технічний (прикладний) результат офіційно зареєстрованих інституціональних одиниць продукту, що містить нове наукове знання, зафіксоване на носіях інформації, і яке вносить зміни в інтелектуальний стан особи, що оволоділа цим знанням, виробленого на замовлення відповідно до сформульованих замовником у документі щодо виконання замовлення

завдань (договір, угода, контракт тощо) і яка має вартісний вимір». Конкретизація наукового та науково-технічного (прикладного результату встановлена у Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність», розділ I. Загальні положення статті 1. Основні терміни та їх визначення у розділі 1 п.22 «... Науковий результат може бути у формі звіту, опублікованої наукової статті, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття, проекту нормативно-правового акта, нормативного документа або науково-методичних документів, підготовка яких потребує проведення відповідних наукових досліджень або містить наукову складову, тощо;» та п. 27 «науково-технічний (прикладний) результат - одержані під час проведення прикладних наукових досліджень, науково-технічних (експериментальних) розробок нові або істотно вдосконалені матеріали, продукти, процеси, пристрої, технології, системи, нові або істотно вдосконалені послуги, введені в дію нові конструктивні чи технологічні рішення, завершені випробування, розробки, що впроваджені або можуть бути впроваджені в суспільну практику. Науково-технічний (прикладний) результат може бути у формі ескізного проекту, експериментального (дослідного) зразка або його діючої моделі, конструкторської або технологічної документації на науково-технічну продукцію, дослідного зразка, проекту нормативно-правового акта, нормативного документа або науково-методичних документів тощо;» [20].

На підставі наведених вище положень система показників вимірювання результатів економічної діяльності за кодом ДКПП 72 «Послуги щодо наукового дослідження та експериментального розроблення» має складатись теж із 4-х підсистем показників:

кількісні; вартісні; розрахункові; якісні.

Наведемо основні з них:

кількісні:

- Кількість послуг щодо наукового дослідження та експериментального розроблення, завершених у 20...році за рахунок усіх джерел фінансування (з

них за рахунок видатків державного бюджету; місцевих бюджетів; коштів юридичних осіб; коштів фізичних осіб), одиниць.

З них у розрізі класифікаційних угруповань:

...

Вартісні:

- Обсяги реалізації послуг щодо наукового дослідження та експериментального розроблення, завершених у 20... році за рахунок усіх джерел фінансування (з них за рахунок видатків державного бюджету; місцевих бюджетів; коштів юридичних осіб; коштів фізичних осіб), тис. грн.

З них у розрізі класифікаційних угруповань:

...

- Обсяги валової доданої вартості, виробленої при здійсненні наукового дослідження та експериментального розроблення, завершених у 20... році (за весь період вироблення послуг) за рахунок усіх джерел фінансування (з них за рахунок видатків державного бюджету; місцевих бюджетів; коштів юридичних осіб; коштів фізичних осіб), тис. грн.

З них у розрізі класифікаційних угруповань:

...

Розрахункові:

- Обсяги реалізації послуг щодо наукового дослідження та експериментального розроблення, завершених у 20... році за рахунок усіх джерел фінансування (з них за рахунок видатків державного бюджету; місцевих бюджетів; коштів юридичних осіб; коштів фізичних осіб), на одного дослідника тис. грн.

З них у розрізі класифікаційних угруповань:

...

- Обсяги валової доданої вартості, виробленої при здійсненні наукового дослідження та експериментального розроблення, завершених у 20... році (за весь період вироблення послуг) за рахунок усіх джерел фінансування (з них за

рахунок видатків державного бюджету; місцевих бюджетів; коштів юридичних осіб; коштів фізичних осіб), на одного дослідника тис. грн.

З них у розрізі класифікаційних угруповань:

...

Якісні показники:

- Кількість опублікованих наукових результатів (статей, наукових доповідей, наукових повідомлень про науково-дослідну роботу, тощо) за системою SCOPUS, одиниць.

- Кількість опублікованих наукових результатів (статей, наукових доповідей, наукових повідомлень про науково-дослідну роботу, тощо) за системою SCOPUS на одного дослідника, одиниць.

- Кількість цитувань опублікованих наукових результатів (статей, наукових доповідей, наукових повідомлень про науково-дослідну роботу, тощо) за системою SCOPUS, одиниць.

- Кількість цитувань опублікованих наукових результатів (статей, наукових доповідей, наукових повідомлень про науково-дослідну роботу, тощо) за системою SCOPUS на одного дослідника, одиниць.

- Показники зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) результатів навчання ЗВО.

Враховуючи редакційні обмеження зазначимо, що вимірювання результатів економічної діяльності другорядних видів ЗВО (зокрема, «Послуги видавничі», «Послуги готелів і подібних засобів тимчасового розміщення», «Послуги щодо соціальної допомоги без проживання, інші, н.в.і.у.»(йдеться перш за все про соціальні стипендії)) повинні здійснюватись відповідно до методичних рекомендацій Державної служби статистики України та конкретних інституціональних органів державного управління.

Крім зазначених вище показників вимірювання результатів економічної діяльності ЗВО за конкретними видами, вважаємо за необхідне запропонувати і узагальнені показники, наприклад:

- Загальний обсяг реалізації продуктів (товарів і послуг), вироблених ЗВО у 20... році, за усіма видами економічної діяльності, тис. грн..

- Загальний обсяг виробленої ЗВО валової доданої вартості у 20... році, за усіма видами економічної діяльності, тис. грн..

- Загальний обсяг реалізації продуктів (товарів і послуг), вироблених ЗВО у 20... році, за усіма видами економічної діяльності на одного працівника, тис. грн..

- Загальний обсяг виробленої ЗВО валової доданої вартості у 20... році, за усіма видами економічної діяльності на одного працівника тис. грн.

Висновки.

Діюча практика вимірювання результатів економічної діяльності державних і комунальних ЗВО, яка базується на засадах радянської планової економіки, згідно якої ЗВО відносяться до так званої «невиробничої сфери», тобто, сфери, економічні суб'єкти якої не беруть участь у виробництві суспільного продукту і національного доходу, а лише використовують їх результати, не відповідає засадам сучасної ринкової економіки і потребує кардинального перегляду.

В сучасній ринковій економіці ЗВО виступають суб'єктами, які здійснюють одночасно декілька видів економічної діяльності, результати якої (товари, послуги) включаються до складу ВВП - найбільш часто використовуваного показника результатів економічної діяльності у світі в цілому, окремих країн, регіонів, інших секторів економіки, тощо. Саме розрахунок показників економічної діяльності надає можливість здійснити належний аналіз економічної діяльності ЗВО, на основі якого сформульовано обґрунтовані рішення щодо поліпшення ефективності діяльності ЗВО.

Методологічною основою практики вимірювання результатів економічної діяльності державних і комунальних ЗВО мають бути концептуальні засади СНР 2008, положення відповідних економічних та соціальних класифікаторів

(зокрема, ISIC.rev.4; NACE.rev.2; КВЕД; СРС.version 2.1; ДКПП ДК 016:2010; ISCED 2011), збалансованої системи показників (ЗСП).

Рекомендації.

Міністерству освіти і науки України розробити і затвердити в установленому порядку наступні нормативно-правові акти:

- Державний галузевий стандартний класифікатор послуг у сфері вищої освіти (ДГСКПВО).

- Державний галузевий стандартний класифікатор послуг щодо наукового дослідження та експериментального розробляння (ДГСКПНДЕР).

- Збалансована система показників результатів економічної діяльності державних і комунальних закладів вищої освіти України (ЗСП ЗВО).

На наше переконання, запропоновані нормативно-правові акти, дозволять сформувати збалансовану систему результативних показників бюджетних програм, які затверджуються ЗВО, як це передбачено ЗУ «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України», прийнятого Верховною радою України у грудні 2018 року і які відповідатимуть вимогам сучасної ринкової економіки

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Розділ I Загальні принципи, стаття 3
URL:http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

2. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо запровадження середньострокового бюджетного планування: Закону України
URL:<http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4>

3. Інформація про мету, завдання та результативні показники бюджетних програм на 2018 рік: МОН України
URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/budzhet/metazavdannypplan2018.pdf>

4. Міністерство юстиції України, Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань URL:
<https://usr.minjust.gov.ua/ua/freesearch>

5. Національний технічний університет України «Київський політехнічний університет імені Ігоря Сікорського URL: <https://kpi.ua>

6. Київський національний університет імені Тараса Шевченка
URL:<http://www.univ.kiev.ua>
Міністерство юстиції України, Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань URL:
<https://usr.minjust.gov.ua/ua/freesearch>.
7. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
URL: <https://kneu.edu.ua>
Міністерство юстиції України, Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань URL:
<https://usr.minjust.gov.ua/ua/freesearch>.
8. Харківський національний університет імені Василя Назаровича Каразіна
URL: <http://www.univer.kharkov.ua>
Міністерство юстиції України, Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань URL:
<https://usr.minjust.gov.ua/ua/freesearch>.
9. Львівський національний університет «Львівська Політехніка»
URL:<http://lp.edu.ua/>
Міністерство юстиції України, Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань URL:
<https://usr.minjust.gov.ua/ua/freesearch>
10. С.В. Курбатов, Феномен університету в контексті часових та просторових викликів: монографія /С.В. Курбатов.– Суми: Університетська книга, 2014.– 262 с.
11. Економічні та соціальні аспекти ефективного розвитку вищої школи / колектив авторів; за заг. ред. чл.- кор. НАПН України, доктора екон. наук, проф. І.М. Грищенко. – К. – Педагогічна думка, 2015. – 480 с.
12. І.П. Мойсеєнко та О.С. Гринькевич, Особливості аналізу економічної ефективності закладів вищої освіти. – URL:
http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvse/nvse_01_2018/24.pdf
13. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию.- 2-е изд., испр. и доп. /Пер. с англ. М.Павловой. – М.: ЗАО «Олимп – Бизнес», 2013. – 314с.: ил.- С. 12.
14. Нівен Пол Р. Збалансована система показників для державних і неприбуткових організацій / Пер. з англ.; Під ред. О.Б. Максимової. – Дніпропетровськ: Баланс Бізнес Букс, 2005. – 336 с.
15. Система національних рахунків 2008 прийнята ООН, Європейською комісією, ОЕСР, МВФ, Групою світового банку гл.1 п.1.4
URL:<https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SNA2008Russian.pdf>

16. International Standard Industrial Classification of All Economic Activities (ISIC), Rev. 4 URL:<https://unstats.un.org/unsd/publications/catalogue?selectID=396>
17. Національний класифікатор України Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010 URL:<http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10>
18. Міжнародна стандартна класифікація освіти (ISCED) URL:<http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/isced-2011-ru.pdf>
19. Економічні відносини у системі вищої освіти: модернізація в умовах інноваційної економіки: монографія / Авторський колектив: Ю. Вітренко, В. Ворона, Д. Кірієнко, В. Ковтунець, С. Мельник, О. Мусієнко; за редакцією Ю. Вітренка. – Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2017. – 187 с. URL: http://ihed.org.ua/images/biblioteka/mon_Ek_vidnosynu_VO-Ukrainy_Modernizac_IVO-2017-179p_avtors-kolektiv.pdf
20. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України розділ 1 п. 22, 27 URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>